

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

ΧΩΡΩΝ

ΥΠΟ

Κ^α ΑΝΝΗΣ ΚΡΕΣΤΕΝΙΤΟΥ

(ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΚΑΛΙΦΟΡΝΑ)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ Β. ΑΓΑΠΗΣ
Α. ΡΑΦΤΑΝΗ

1914

117371

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ
ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΧΩΡΩΝ

ΥΠΟ

Κ^α ΑΝΝΗΣ ΚΡΕΣΤΕΝΙΤΟΥ
(ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΑ)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ Β. ΑΥΛΗΣ
Α. ΡΑΦΤΑΝΗ

1914

Κ^α ANNA ΚΡΕΙΤΤΕΝΙΟΥ
Το πρώτο Κρήνη

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΧΟΡΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΤΗΣ Κ^ΑΣ ΑΡΧΗΣ ΚΡΕΙΤΤΕΝΙΟΥ

(ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΚΑΛΙΦΡΟΝΑ)

*Εἰς τὸ Δύκειον τῶν Ἑλληνίδων
τῆ 3ῃ Μαρτίου 1914.*

Εἰς ὅλα τὰ ἔθνη οἱ ἔθνικοὶ χοροὶ εἶνε ἱερὰ παρακαταθήκη, καὶ πάντα διὰ παραδόσεων περιέσωσαν αὐτοὺς ὡς τεκμήρια τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἰδιοφυΐας των. Ἡμεῖς δυστυχῶς, οἱ ὅποιοι εἴχομεν νὰ ὑπερηφανευώμεθα δι' αὐτοὺς, ὄχι μόνον τοὺς ἐλησημονήσαμεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς περιφρονήσαμεν. Δὲν λησημονῶ τὴν ἐντύπωσιν, ἣν μοι ἐπροξένησεν ἐρώτησις Ρουμανίδος φοιτητρίας εἰς γνωστὴν ὠραίαν ἑπαυλὶν ἐν Κηφισῷ, ὅπου ἐδίδετο ἀπογευματινὴ πρὸς τιμὴν τῶν τότε Ρουμάνων φοιτητριῶν καὶ φοιτητῶν. «Διατί δὲν ἐχορεύσατε τοὺς ὠραίους Ἑλληνικοὺς σας χορούς; Ἡμεῖς χορεύομεν πάντοτε τοὺς ἰδικούς μας ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῶμεν». Ἐνεκεν, οἰκογενιακῶν παραδόσεων ἠσθάνσθη τὸσσην ὀδύνην ἀπὸ τὴν παρατήρησιν ταύτην, ἰδίως ὅταν ἀντελήφθην πόσον ὑπέρτεροι εἶνε οἱ χοροὶ μας, ὥστε ἀπλήντησα συνεσταλμένη «Οἱ χο-

ροί μας πρέπει είτε πολύ όφραίοι, αλλά και πολύ δόξαοιοι. Αλλά να χορευθώσι καλώς, πρέπει ή μουσική ν' άπορριπτήται από πολλά βιολιά και ή σημερινή μουσική δέν είναι ή κατάλληλος.» Τό μάθημα ήτο σκληρόν, και τόσον βαθύς τό ήσθάνθη, ώστε επιστρέψασα εις τόν οίκον, άν και ήδη είχαν παύσει πρό 18τίας να χορεύω, παρεκάλεσα τόν σύζυγόν μου, όπως με διδάξη εντέλειστορον τούς έλληνικούς χορούς, ίνα κατορθώσω, ει δυνατόν, την άναγέννησιν των τόσον όφραίων έθνικων χορών μας. Αίτιι άκολουθούντες τά πάτρια τόσον εις τόν πατρικόν μου οίκον όσον και εις τόν του συζόγου μου έχορευον πάντοτε τούς έλληνικούς χορούς εκτός των γονέων μου και έλεκτοί χορευται ως ό τότε Προδουουργός Θ. Αηλιγιάννης, ό Κονωτ. Κοιμουνοδούρος στρατηγός, ό Ι. Τζαβέλλας στρατηγός, οι Μαυρομυζάληδες, ό πολιτευτής Άντωνόπουλος, ό Βασίλ. Βουδούρης και αι Κυρία Δούσμανη στρατηγοϋ και επιτελάρχου, Φωτ. Σπυριακοπούλου «Βοϊδη Μαυρομυζάλη» και λοιπαί.

Τό έργον, τό όποϊον ανέλαμβάνω, ήτο μέγα. Η θέλησις όμως είνε μεγάλη δύναμις και ή άρχή τό ήμισυ του παντός.

Αφού έδιδάχθην τούς έλληνικούς χορούς, έκάλεσα εκ τῶ οικῶ μου εις άπογεννηματινάς φίλας και γνωρίμους και ήσχισα μόνη τό έργον μου. Πολλά ευχαρίστως έδέχθησαν να διδαχθώσι, και προσεπάθησα, όσον ήδυνήθην, να μεταδώσω ό,τι ειχον εν τῇ ψυχῇ προβάλλου-

σα πάντοτε ως άμοιβήν των κάπων μου την ύπόσχεσιν, ότι θα έχορευον τούς έλληνικούς χορούς όπου και εάν εφείσκονται διασκεδάζουσα. Αλλά τούς έλληνικούς χορούς ξεγεννηομένους, ξεδιανευρημένους προσομοιζοντας τοις άρχαίους χοροίς, εξών και έλζουν την καταγωγήν. Αυτό ήτο τό ιδανικόν μου και αυτό υπήρξε τό έργον μου. Εις αυτήν δε την εξέλιξιν όφείλεται ή μεγάλη εντύπωσις ήν έκαμαν αι χορεύτρια του Λυκειου από την πρώτην εμφάνισίν των.

Πραγματικώς εκτοτε εις τάς διασκεδάσεις των διαφόρων κυριων έχορευέτο και ό έλληνικός χορός. Εις μίαν διασκεδασιν εν τῶ οικῶ μου παρευρέθη και ή Κ^α Παρρέν.

Μετά παρέλευσιν χρόνου συλλαμβάνει την ιδέα νά ιδρύση Λύκειον των Έλληνιδων και μοι προτείνει όπως λάβω μέρος. Έδίστασα και δέν έδέχθην άμέσως, έχουσα ως άρχην να μη λαμβίνω μέρος εις Συλλόγους ενεκεν έλλείψεως χρόνου. Όταν άργότερον ίδρυσε τό Λύκειον, μοι λέγει μίαν ήμέραν: «Έάν δεχθῆτε την εφορείαν των έλληνικων χορων, θα ιδρύσω τμήμα χοροϋ, θα έχητε και κυρίας βοηθούς και θα δυνηθῆτε ευχερέστερον να πραγματοποιήσητε τό όφραϊον όνειρόν σας». Ηλεκτρίσθην επί τῶ ακούσματι τούτω, διότι μοι ειχε γεννηθῆ είδος ψυχώσεως δια τούς έλληνικούς χορούς, και έδέχθην ευχαρίστως. Προσηλθον κατοπιν και αι κυρία Ν. Πολίτη, Κ. Παλαμά και Γ.

Δροσίην, αἰτινας χορεύουσιν ὠραία τοῖς νῦν ἑλληνικοῖς χοροῖς. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχον σημασίαν τὴν πεποιθῆσαν, ὅτι οἱ νῦν χοροὶ μας εἶνε ἀπότοκοι δι' ἐξέλιξιν ἐπὶ τὸ μονοτονώτερον τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν χορῶν, ἐπεδίωξα νὰ ἐπιτύχω τὴν συσχέτισιν καὶ προσέγγισιν αὐτῶν πρὸς ἐκείνους. Ἐπεδίωξον, ὠφελουμένην ἐκ τῶν ὑπὸ Ξενοφῶντος καὶ Λουκιανοῦ σχετικῶν γραφομένων, νὰ ἐπαναφέρω τὰς ὠραίας σιτάσεις καὶ κανήσεις τῶν χορευτικῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ἄν' ἐμὲ ὁ χορὸς εἶνε ζήτημα αἰσθητικῆς, καὶ μόνον ὅταν αἱ κανήσεις τῶν ποδῶν, τῶν χειρῶν, τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος εἶνε ἑσθητικοί, γραφικαὶ καὶ καλλιτεχνικαί, συγχανεῖται ἡ ψυχὴ τοῦ θεατοῦ. Συμφωνῶ δὲ πληρέστατα μὲ τὸν Γάλλον συγγραφεὺν Ἐμμμανουήλ, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ περὶ ἑλληνικῶν χορῶν θαυμασίῳ συγγράμματι τοῦ λέγει ὅτι :

«Le danseur Grec reste libre de commettre tous les solécismes qu'il lui plaira. La liberté que la danse lui donne dans le choix et dans l'exécution de ses mouvements permet à la fantaisie de chacun de se donner carrière. Il suffit de parcourir du regard tous les vases peints (anciens) pour voir les effets de cette indépendance. La danse chez les Grecs anciens était un art bien élevé. Elle n'était pas seulement un plaisir; elle était un culte et servait à honorer les dieux de qui elle venait.» Θεῖος τῷ ὄντι εἶνε ὁ χορὸς, ὅταν χορεύηται μὲ ψυχὴν ἑλληνικὴν.

Τοῦτο ἠθέλησα νὰ ἐμπνεύσω καὶ ἐφαρμόσω, ὅσον ἦτο δυνατόν, ὁ δὲ καιρὸς θὰ συνεπλήρωσεν τὸ ἔργον. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν, δηλώσωσα ὅτι μόνον ὑπὸ τοιαύτων πνεύματι καὶ ὄρον θὰ ἐδεχόμεν τὴν διεύθυνσιν τοῦ τμήματος τοῦ χοροῦ. Μετὰ τινα συζήτησιν καὶ ἀντιγωνίαν ἀφῆθην ἑλευθέρω νὰ ἐφαρμόσω τὸ σκεδῖόν μου καὶ ἀνέλαβον μετὰ στοργῆς καὶ θάρρους τὸ ἔργον. Ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων εἶμαι λίαν εὐχαριστημένη, διότι ἐφοίτησαν πλέον τῶν 200 μαθητριῶν. Ἐκαλέσαμεν χοροδιδασκάλους καὶ τὰ μαθήματα πλέον ἐδίδοντο τακτικά.

Εἰς ἀπάσας τὰς ἑορτάς τοῦ Λυκείου παρενρέθη ὁ ρηξικέλευθος Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὅστις κατ' ἐπιπέπληψιν μὲ συνεχάρη καὶ μοι ἐπεσχέθη ὅτι διὰ νομοθετήματος θὰ εἰσαχθῶν οἱ χοροὶ οἱ ἑλληνικοὶ εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα θηλέων καὶ ἀρρένων. Καὶ τρόντι, ὅταν τὰ νομοσχέδια τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Τσιριμώκου τεθῶσιν εἰς ἐφαρμογὴν, τότε οἱ ἑλληνικοὶ χοροὶ θὰ εἶνε ὑποχρεωτικοὶ εἰς τὰ δημόσια καὶ μὴ σχολεῖα καὶ αἱ εἰς τὸ λαϊκὸν τμήμα διδαχθεῖσαι νέαι θὰ δύνανται νὰ χρησιμεύουν ὡς διδασκάλισσαι εἰς τὰ τῶν θηλέων σχολεῖα καὶ ὑπηρετοῦσαι τὸ ἔθνικόν ἔργον νὰ εὖρον καὶ πόρον ζωῆς.

Τὴν ὄρχησιν εὐρίσκομεν ἐπικρατοῦσαν ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν.

Ὁρχησις ἢ χορὸς εἶνε ἔμφυτος καὶ αὐθόρμητος ῥυθμικὴ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος κίνησις, ὅπως καὶ παρ' ἄλλοις ζώοις ἐν τινι βαθμῷ

αμφιβάται, προκαλούμενη υπό ἑμμελοῦς τινος ἀρμονίας, τῆς ὁποίας τὸν ῥυθμὸν προσπαθοῦσι ν' ἀποδοῦσῃσι πλαστικῶς αἱ κινήσεις τοῦ σώματος. Τοῦτου ἕνεκα ἀναλόγως τοῦ ἀκουομένου μέλους εἶνε καὶ αἱ σωματικαὶ κινήσεις σοβαραὶ καὶ βραδεῖαι ἢ εὐθυμοὶ καὶ ταχεῖαι, ὑπὸ ἑνὸς ἢ δύο μόνων ἢ ὑπὸ πλειόνων ἐκτελούμεναι. Ἐντεῦθεν μονοχορία, διχορία καὶ πολυχορία ἢ συρτός. Φυσικῶ δὲ τῷ λόγῳ ὅσῳ νευρικώτερος καὶ ἑμμελέστερος εἶνε λαὸς τις καὶ εὐαισθητότερος τῆς εὐρυθμίας καὶ ἑμμελείας, τόσῳ ἑμμελέστεροι, εὐρυθμότεροι, τεχνικώτεροι καὶ ποιικιλώτεροι εἶνε οἱ χοροὶ αὐτοῦ. Ἡ δ' ἱστορία ἀπέδειξεν ὅτι οὐδεὶς λαὸς ἔσχε τσαούτην τὴν τοῦ καλοῦ καὶ ἑρῶς ῥυθμοῦ καὶ ἑμμελοῦς αἰσθησιν, ὅσην ὁ ἑλληνικὸς. Οὐδὲν ἄρα παράδοξον ὅτι καὶ τὴν ὀρχηστικὴν ὑπὲρ πάντα ἄλλον οὗτος ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξεν εἰς αὐτόχημα καλλιτεχνίαν, μιμητικὴν ῥυθμῶν διὰ κινήσεων, ὥστε νὰ λέγηται ὅτι οἱ ὀρχούμενοι ἐλάλουν διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν καὶ δι' ὅλου τοῦ ἀναπαλλομένου σώματος. Τύσον δ' ἔνωρις ἀνεπτύχθη ἢ τερπνὴ ἄμα καὶ ὕμειν ἁυτὴ τέχνη, ἢ ἐν ὅλῳ ἑναρμόνιον μετὰ τῆς μολπῆς καὶ τοῦ μέλους ἀποτελοῦσα καὶ συγχρόνως ἐκτελούμενη, ὥστε ἤδη παρ' Ὀμήρῳ εὐρίσχομεν αὐτὴν ἐν πλήρει ἀναπτύξει, πολλάκις δὲ εἰς τὰ ὀμηρικὰ ποιήματα μνημονεύεται ὅτι οἱ μνηστῆρες τῆς Πηνελόπης ἑτέρποντο μὲ μουσικὴν καὶ ὀρχησιν¹.

¹ Ὀδ. Α. 152, 421, Θ. 264, Ρ. 605. Σ. 304. Ἰδ. Ν. 677. Σ. 572, 590.

Καὶ τὸν Ὀδυσσεῖα περιποιῶνται ἐν ταῖς δόμοισι τοῦ Ἀλκινόου διὰ θεαμάτων τσαούτων. Τύσον δὲ περιποιούδασιον ἐπιτήδεια εἰθεωρεῖτο ἢ ὄρχησις, ὥστε ἐπιτήδεια χορευτὰ ἐπιτετιμῶντο κατὰ τσαούτων ὥστε χοροὶ στέφανοι τοῖς ἐδίδοντο καὶ ἀνδριάντες ἰδοῦντο εἰς τιμὴν αὐτῶν καὶ ἡ μνήμη των διεφημίετο δι' ἐπιγραφῶν¹.

Ὁ δὲ Ὀμηρὸς, ἀπαριθμῶν τὰ γλυκύτατα καὶ τὰ κάλλιστα, τὸν ἔπνον, τὸν ἔρωτα, τὴν μολπὴν καὶ τὴν ὄρχησιν, ταύτην μόνην ὠνόμασεν ἀμώμητον.

Υπάρχουν διακόσια εἶδη ὀρχήσεων². Αἱ κυριώτεραι εἶνε :

Αἱ Θρησκευτικαὶ ὀρχήσεις πέριξ τῶν βωμῶν, κύκλια λεγόμεναι καὶ στενωῶς συνδεόμεναι τῇ Ἀπολλωνολατρείᾳ, ἣν λείψανον εἶνε καὶ ὁ κατὰ τοὺς γάμους παρ' ἡμῖν χορὸς Ἡσαῖα χόρευε !!

Αἱ Βασιλικαὶ ἢ Διονυσιακαί, ἐν αἷς παρίστανται διὰ μιμητικῶν χορῶν ὁ βίος καὶ τὰ συμβάντα τοῦ Διονύσου.

Αἱ Κορυβαντικαί, αἵτινες ἦσαν τραγυτάτων χαρακτῆρος καὶ ἐπεκράτουσαν κυρίως ἐν Φρυγίᾳ καὶ ἐν Κρήτῃ, ὠρχοῦντο δὲ πρὸς αὐλὸν καὶ τὰ ξίφη κροτοῦντες πρὸς τὰς ἀσπίδας καὶ πηδῶντες ἐνθεόν τι καὶ πολεμικόν. (Λουκ. ἀνωτ. 8.)

Αἱ ἑορταστικαί, ἄς ὠρχοῦντο ἐν ταῖς ἑορταῖς

¹ Πλουτ. τοῦ μὴ χρόν νῦν ἑμμ. τὴν Πυθ. Η. Ἀνθολογία Πλαν. Α. 283.

² Ἀθήναιος ΙΔ' 627--630.

τιμώντες τοὺς Θεοὺς καὶ τοὺς Θεῶν παῖδας· ἐξ αὐτῶν ἦσαν τὰ ὑπορχήματα καὶ ὁ Γέρανος, ὃν ὠρχοῦντο ἐν Δήλῳ τιμώντες τὸν Θεσέα· ἦν δὲ ὁ Γέρανος «μίμημα, κατὰ Πλούταρχον, τῶν ἐν Λαβυρινθῷ περιόδων καὶ διεξόδων, ἐν τινι ρυθμῷ, παραλλάξαις καὶ ἀντάλλαις ἔχοντι». (Πλούτ. ἐν βίῳ Θεσέως, 21). Κατὰ τὴν ὁμολογίαν δὲ πολλῶν συγγραφέων καὶ τοῦ ἀποθανόντος Θεοδοσίου Β. Βενιζέλου, διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας, ἐν τῷ πλήρῳ ἐνδιαφέροντος βιβλίῳ του περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, «πολλὰ τῶν εἰδῶν τῆς ἀρχαίας ὀρχηστικῆς ἔστιν εὑρεῖν καὶ ἐν τῷ παρ' ἡμῖν χορῷ, οἷον τὸν τῶν ἀρχαίων «**Γέρανον**» χορεύουσι καὶ οἱ νῦν Ἕλληνες οὕτω πως ὡς καὶ οἱ παλαιοί, καὶ ὃν ὀνομάζουσι πάλαι, μάλιστα δὲ ἐν Ἠλείῳ, «**Γεράνι**», καθὰ καὶ ὁ ἡμέτερος Σπαθιάκης περὶ αὐτοῦ λέγει· (Ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ περὶ ὀρχήσεως, Εὐαγγ. Κηρ. ἔτους 1870 σελ. 443). «Τοιοῦτον τινα περιελισσόμενον, ἀνελισσόμενον καὶ Γεράνι πολλαχῶς τῆς Ἑλλάδος ὀνομαζόμενον, χορεύουσιν ἔτι καὶ νῦν οἱ κίττοιχοι τῆς Ἠλείου, ἐνθα καὶ ἡμεῖς ἐχορεύσαμεν αὐτόν. Αὐτὸν ἐχόρευσε καὶ ὁ Θεσεύς ἐν Δήλῳ ἐπιστρέφων ἐκ Κρήτης». Δεύτερον δὲ ὅμοιον τοῦ τῶν ἀρχαίων «ὄριμον» χορεύουσι καὶ τὰ νῦν οἱ Ἕλληνες, ὃν «**χορὸν**» ὀνομάζουσι πολλαχῶς τῆς Ἑλλάδος **Γαϊτάνι** μάλιστα, ἐν Ἠλείῳ ἐκ τοῦ πρὸς πλεκτάνην σχήματος, ἀφ' ἧς πιθανῶς ἐκ παραδιαφθορᾶς ἐγένετο τὸ ὄνομα».

Ὀρχος.—Ἀντίγραφον Ἑλληνικοῦ Ἀρχαίου Ἀγγείου.

Ὁ ὀξυνοῦστατος Λουκιανὸς ἐν τῇ χαριε-
σταίῃ αὐτοῦ περὶ ὀρχήσεως διατριβῇ πάν-
ταλως λέγει ταῦτα: «Μιμητικὴ τις ἐστὶν ἐπι-
στήμη καὶ δεικτικὴ καὶ τῶν ἐννοηθέντων ἔξα-
γορευτικὴ καὶ τῶν ἀφανῶν σαφημιστικὴ (Λουκ.
π. ὀρχήσεως, 36).

Ἡ ἐν τῇ ὀρχήσει ὄμιος ἐκδήλωσις τῶν ἀφα-
νῶν καὶ λεγομένων δὲν ἐγένετο διὰ μόνων τῶν
εὐτάκτων ἐμβάσεων τῶν ποδῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ
τῆς φορᾶς τοῦ σώματος καὶ τῶν σχημάτων αὐ-
τοῦ καὶ τῆς ποικίλης καὶ δεικτικῆς τῶν νοουμέ-
νων κινήσεως ἀπάντων τῶν μελῶν αὐτοῦ, δι' ὃ ὁ
Ξενοφῶν λέγει ὅτι «οὐδὲν ἀργόν τοῦ σώματος ἐν
τῇ ὀρχήσει ἦν, ἀλλ' ἅμα καὶ τραχὺς καὶ σκέλη
καὶ χεῖρες ἐγυμνάζοντο» (Ξενοφ. Συμπ. 2, 16).

Αἱ Δραματικαὶ ὀρχήσεις, ὡς ὠρχοῦντο, ὡς καὶ
τὸ ὄνομα σημαίνει, κατὰ τὴν ἐν τῷ θεάτρῳ δι-
δασκαλίαν τῶν δραμάτων. Διακρίνοντο δὲ εἰς
τρία εἶδη, εἰς τὴν ἐμμέλειαν, τὸν κόρδακα
καὶ τὴν σίκκινιν. Ἡ μὲν ἐμμέλεια, σεμνὴ
καὶ εἰρηνικὴ ὀρχησις, ἤρμοζε τῇ τραγωδίᾳ, ὁ
δὲ ἄσεμνος κόρδαξ τῇ κωμῳδίᾳ καὶ ἡ σίκ-
κινις, ὁ τῶν σατύρων γελοῖος χορός, τῷ σατυ-
ρικῷ δράματι.

Ἐπίσης αἱ τερπναὶ ὀρχήσεις, ὡς ὠρχοῦντο
ἐν πανηγύρεσι καὶ συμποσίοις, ὠρχοῦντο δὲ
αὐτὰς ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου ἤδη οὕτως. Οἱ ὀρχη-
σταὶ λαμβανόμενοι ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐχόρευον
κυκλικῶς, ἔχοντες ἡγεμόνα τοῦ «Φιλοπαίγμο-
νος ὀρχηθμοῖο», ἀοιδὸν παίζοντα καθάραν, ἢ
φόρμιγγα. Ἐκ τῶν τερπνοτέρων ὀρχήσεων

είναι ὁ ὄμιλος, κοινὸς χορὸς ἐφ' ἑβων καὶ παρ-
θένων, καὶ οἱ σφροῖ, οἵτινες ὁμολογουμένως
ἔχουσι καὶ μέζονα χάριν. Ὁ πρῶτος τοῦ χο-
ροῦ καλεῖται κορυφαῖος, ὁφίλει δὲ νὰ ἦ εἰδή-
μων, διότι αὐτὸς οὐθρῖζει κατὰ τὸ πλείστον
καὶ τὰ βήματα αὐτοῦ. Παρουσιάσεις τοιούτων
σφροῶν χορῶν ἀνευρέθησαν ἐπὶ τοιχογραφιῶν
τῆς Πομπηίας καὶ ἀλλαγῶ ἐπὶ ἀγκυρίων καὶ
ἄλλων ἔργων τέχνης.

Οἱ σφροῖ εἶνε χοροὶ ἀρχαιότατοι καὶ διὰ
τοῦτο καλοῦνται πάτριοι. Λείψανον αὐτῶν εἶνε
καὶ ἡ μεγαρική **Τράτα**.

Ἐκ τῶν πολεμικῶν χορῶν ἦτο καὶ ἡ πυφ-
όριχη. Ταύτην ὁ Πλάτων (Νομ. Ζ, 816) θεω-
ρεῖ ὡς ἀποφαινούσαν πάσας τὰς πολεμικάς ὀρ-
χήσεις. Πολλὰ μαρτυροῖα λέγουσιν αὐτὴν
Κρητικῆς ἢ Σλαφτιατικῆς καταγωγῆς, ἄλλοι
δὲ ἀναφέρουσιν αὐτὴν εἰς Πύρρον ἢ Νεοπτό-
λεμον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀχιλλέως.

Ὁρχοῦντο ἐπι πυφόριχην ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ
τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν Παναθηναίων
ἑορτῇ ἔφηβοι, πυρροχισταὶ λεγόμενοι. Εἰς τὰ
μέρη τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας ὀρχοῦνται
καὶ τώρα ἄνδρες ὀπλοφόροι καὶ τινες ξιφηφόροι
(Doddwell, Trough Greece vol II, p 21 22).

Ἐπιπύρριχην καὶ ἡ Λιονυσιακὴ πυφόριχη, ἢ ὀρ-
χησις κυκλικῶν χοροῦ πολὺ ἐπιεικεστέρη τῆς
προτέρας ἦτο τῆς πολεμικῆς, διότι οἱ ὀρχοῦμε-
νοι εἶχον θύρσους ἀντὶ δοράτων. (Ἀθην. ΙΔ.
631.)

Ἡ ὀρχησις ἔλαβε πολλὰς βελτιώσεις, ἔφθασε

δὲ εἰς τὴν τελειότητα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ
Λυκούστου, ἐπὶ δὲ Λουκιανοῦ εἰς τὸ ἄκρον
αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τῶν χορῶν καὶ πολλὰ ἔθνη τῶν ἀρ-
χαίων διατηρήθησαν μέχρι καὶ σήμερον πρὸ
πάντων εἰς τὰς ἐπισημίας καὶ τὰ γαυρία. Κατὰ
τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἡ ποιητὴ τοῦ γάμου ἐγί-
νετο οὕτω πως. Εἰς τὴν τοῦ νυμφίου οἰκίαν
συνόδεον τοὺς νυμφίους οἱ συγγενεῖς, οἱ οἰ-
κεῖοι καὶ πολλοὶ τῶν φίλων, τῆς δὲ συνοδείας
προηγούμενοι ἕτεροι, φέροντες ἐν χειρὶ δάδας,
ἕτεροι δὲ ἦδον πρὸς αὐτὸν τὸν Ὑμέναιον.
Εἶτα δ' ἐπιπορεύεται ἡ γαμικὴ θοῖνη, ἦγον
τὸ τραπέζιον τοῦ γάμου. Ἐκ δὲ τῶν παρὰ τὴν
τραπέζαν παρατιθεμένων γλυκισμάτων διεκρι-
νετο ὁ ἀπὸ σησαμίου κατασκευαζόμενος πλα-
κοῦς, ὅστις ἦν σημεῖον πολυτεχνίας.

Μετὰ δὲ τὴν τραπέζαν εἰσήγετο ἡ νύμφη
ἐγκεκαλυμμένη εἰς τὸν θάλαμον, ἔνθα αὐτὴ καὶ
ὁ γαμβρὸς ἐγεύοντο κατὰ τινα νόμον τοῦ Σό-
λωνος κυδώνιον, ὡς σημεῖον γλυκειᾶς καὶ
τερπνῆς ὁμιλίας. Ἐν ταυτῷ δὲ ἐτραγῶδουν νέοι
καὶ νέαι πρὸ τοῦ θαλάμου τὰ ἐπιθαλάμια.

Τὸ 18ον εἰδύλλ. τοῦ Θεοκρίτου περιέχει τὸν
εἰς τοὺς γάμους τῆς περιφήμου Ἐλένης τοῦ
Μενελάου ἀσθέντα ἐπιθαλάμιον ὕμνον, ὅστις
ἀρχεται ὡδε:

Ἐν ποκ' ἄρα Σπάρτα ξανθότροχι πάρ Μενελάω
παρθενικαὶ θάλλοντα κόμαις ἰάκινθον ἔχουσαι,
πρόσθε νεογυράτω θαλάμῳ χορὸν ἐστάσαντο,
δώδεκα ταὶ πρῶται πόλιος, μέγα χοῦμα Λακωνῶν,

ἄλλοι Τυνδαρίδα καταλάβατο τὴν ἀγαθὴν
 μηστιόσας Ἑλένην ὁ νεώτερος Ἀιρέως υἱός·
 ἀείδου δ' ἄρα πῖσαι εἰς ἓν μέλος ἐκροτούσαι
 ποσὶ περιπλεκταί· ὑπὸ δ' ἔλαγε δῶμα ἕμεναίφ.

Ἴδου καὶ ἡ μετάφρασις.

« Ἐν τῇ Σπάρτῃ ποτὲ, παρὰ τῷ ξανθῷ Με-
 νελάφ, παρθέναι ἐστολισμέναι μὲ θάλλοντα
 Ὑάκανθον, ἐμπροσθεν τοῦ νεωστὶ ἐξωγρα-
 φισμένου θαλάμου, ἔστησαν χορὸν, δώδεκα αἱ
 πρῶται καὶ ὄμοιάτατα Λάκωναι, ὅτε ἐνέ-
 κλεισε μνηστεύσας τὴν ἀγαθὴν Ἑλένην τοῦ
 Τυνδαρίου ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Ἀιρέως Ἐτρα-
 γόδου· δὲ τότε ὄλαι εἰς ἓν μέλος κροτούσαι
 μὲ περιπλεγμένους τοὺς πόδας. Ἀντίχει δὲ
 ὄλος ὁ οἶκος ἐκ τοῦ Ὑμεναίου. »

Ἐνταῦθα βλέπομεν ὅτι καὶ εἰς τὰ Ἀνά-
 κτορα τῆς Σπάρτης, συρτός ἦτο ὁ χορευθεὶς
 παρὰ τῶν πρώτων καὶ ὄμοιων Λακωνῶν.
 Καὶ ὁ Θησεύς ἐπιστρέφων ἐκ Κρήτης συρτὸν
 ἐχόρευσεν ἐν Δήλῳ. Διότι τόσον ὁ Γέρας
 ὅσον καὶ ὁ ὄρμος εἶνε χοροὶ συρτοί.

Ὑπόχου ἐπίσης καὶ οἱ πηδητικοὶ συρτοί,
 διότι οἱ τῶν ἡρωϊκῶν καὶ ὄρεινῶν ἀσμάτων
 χοροί, οἱ ὅποιοι καὶ σήμερον διατηροῦνται
 ὑπὸ ἄλλας ὀνομασίας, ἔχουσι τὰ βήματα ἔντονα
 βίαια καὶ ὀλίγον πηδητικά, οἱ δὲ τῶν πό-
 λεων, καὶ ἰδίως τῶν αἰθουσῶν, ἔχουσι τὰ βή-
 ματα μαλακὰ καὶ ὀλίγον συρτά, καὶ ὁμολογου-
 μένως προσδίδουν μεῖζονα χάριν καὶ μεγαλο-
 πρέπειαν.

Καὶ εἰς τὰ Ἀνάκτορα τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῇ

εἰκοσιπενταετηρίδι τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος ὁ
 συρτός ἐπροτιμήθη. Ἔστω δὲ τότε τὸν χορὸν
 ὁ διὰ τὸ λεγερὸν τοῦ σώματος διακρινόμενος
 Στρατηγὸς Θεόδωρος Γοῦβας, ἐκράτει δὲ τὸ
 μανδύλιον ὡς δεύτερος ὁ στρατηγὸς Πλατού-
 τας, μετ' αὐτῶν ὁ στρατηγὸς Μαιμούρης καὶ
 οἱ λοιποὶ τῆς Βασιλικῆς Αὐλῆς στρατηγοὶ
 Κολοκοτρώνης, Μανρομιάλης, Χατζημέ-
 τρος, Τζαβέλας, Νοταρᾶς καὶ λοιποὶ πῖντες
 ἀγωνισταὶ τοῦ 21.

Τὸ θέαμα ἦτο ἐκπιάγλου μεγαλοπρεπείας,
 διότι ἅπαντες ἔφερον φουστανέλλαν καὶ χου-
 σοκέντηρα ἐνδύματα, ὁ δὲ χορὸς τῶν τόσον ἐν-
 θουσίασε τοὺς ξένους, ὥστε ἔλεγον ὅτι θὰ πα-
 ραμεινῆ ἀλησμόνητον τὸ ὄμοιον καὶ ἐπιβύλλον
 αὐτὸ θέαμα.

Κατόπι ἐχόρευσαν αἱ Κυρίαί μόναι, ἐπίσης
 μὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἐνδυμα. Κατὰ περιγραφὴν
 σεβαστῆς δεσποίνης, ἧτις καὶ παρενρέθη εἰς
 τὸν χορὸν τῶν Ἀνακτόρων.

Ὡς βλέπομεν ἐκ τῶν ἀρχαίων χρόνων οἱ
 ἐορταστικοὶ ἦσαν μᾶλλον οἱ συρτοί.

Ἐπιγραφὴ εὐρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἐφόρου τῶν
 ἀρχαιοτήτων κ. Κεραμοπούλου εἰς τὸ Πύθον
 τῆς Βοιωτίας (εἰς ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος), ἀνα-
 φέρει περὶ τινος Ἐπαμεινώνδα, ὅτι μεταξὺ τῶν
 ἄλλων « Καὶ τὴν τῶν συρτῶν πάτριον ὄρη-
 σιν ἀνεπέωσεν ».

Νῦν ἂς ἀκούσωμεν καὶ τὸν Θεῖον Ὅμηρον
 πῶς περιγράφει τὸν συρτόν¹.

¹ Ἡ μετάφρασις ἐγένετο παρὰ τῆς Κας Τριανταφυλλίδου

«Κατεσκεύασε δὲ καὶ χορὸν ὁ ὀνομασιόζ(καλι-
λιτέγνης) Ἥφαιστος, ὁμοιον μὲ ἐκείνον, τὸν
ὁποῖόν ποτε κατεσκεύασεν εἰς τὴν εὐρέχορον
Κνωσὸν ὁ Δαίδαλος διὰ τὴν καλλιπλόκαμον
Ἀριάδνην. Εἰς αὐτὸν δὲ νέοι καὶ παρθένοι πο-
λύφερον ἐχόρευον κρατοῦντες τὰς χεῖρας ἀλλή-
λων, (ἐκαστος ἔχων τὴν χεῖρά του ἐπὶ τοῦ καρ-
ποῦ τῆς χειρὸς τοῦ ἄλλου). Ἐκ τούτων δὲ αἱ μὲν
παρθένοι εἶχον λεπτὰ ἱμάτια λινά, οἱ δὲ νέοι
ἦσαν ἐνδεδυμένοι μὲ χιτῶνας καλῶς κατασκευα-
σμένους, ἀποστίβοντες ὀλίγον καὶ μαλακοῦς,
ὅπως τὸ ἔλαιον καὶ αἱ μὲν παρθένοι εἶχον
ὠραίους στεφάνους, οἱ δὲ νέοι εἶχον χρυσαῖς μι-
χαίρας, φορημένας ἀπὸ ἀργυρᾶ λωρία. Καὶ
ἄλλοτε μὲν ἔτρεχον μὲ τοὺς γυμνασμένους πό-
δας τῶν κυκλωτερῶς πολὺ εὐκόλα, ὡς ὁ τρο-
χὸς τοῦ κεραιμέως, τὸν ὁποῖον οὗτος καθήμε-
νος δοκιμάζει μὲ τὴν χεῖρά του, ἐὰν τρέχη, ἄλ-
λοτε δὲ πάλιν ἔτρεχον κατὰ σειρὰν ἀντιμέτω-
ποι πρὸς ἀλλήλους. Πολὺ δὲ πλῆθος ἴστατο
εὐχαριστούμενον πέριξ τοῦ ὠραίου χοροῦ, με-
ταξὺ δὲ αὐτῶν θεῖος ἀοιδὸς ἔψαλλε παῖζων
φρόμιγγα, δύο δὲ χορευταὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν
ἐχόρευον, ὅτε ὁ ἀοιδὸς ἤρχιζε τὸ ᾄσμα.»

Ἴδου πῶς περιγράφη ἐπίσης καὶ τὸν κοινῶς
λεγόμενον μπάλλον, οὐχὶ τὸν Ἑρωτικὸν ἢ λυ-
γηρὸν, ὅστις ἐχορεύετο παρὰ ἀνδρὸς καὶ γυ-
ναικός. (Ὀδυσσ. Θ, 370—380).

«Ὁ Ἀλκίνοος δὲ διέταξε τὸν Ἄλιον καὶ τὸν
Λαοδάμαντα νὰ χορεύσουν οἱ δύο μόνοι, διότι

κανεὶς δὲν ἠμιλλᾶτο πρὸς αὐτοὺς. Οὗτοι λοι-
πὸν ἀφ’ οὗ ἔλαβον μεταξὺ τῶν χορῶν τὸν
ὠραῖον πορφυρᾶν σφαιραν, τὴν ὁραίαν τοῦς
κατεσκεύασεν ὁ σοφιστὴς Πόλυβος, ὁ μὲν εἰς ἐκ

τῶν δύο ἐσυχοῦρριτε ταύτην πρὸς τὰ ὀπίσω·
ὁ δὲ ἄλλος, ἰψοθεὶς ἀπὸ τὴν γῆν, εἰκόλως
τὴν ἔπιανε καὶ αὐτός, πρὶν ἢ οἱ πόδες του ἐγ-
γίσουν τὸ ἔδαφος. Ἀφ’ οὗ δὲ ἐδοκίμασαν νὰ
ρίπτουν τὴν σφαιραν πρὸς τὰ ἄνω, ἔπειτα ἐχό-
ρευσαν ἐπὶ τῆς γῆς, τῆς τρεφούσης πολλὰ ὄντα,
συχνάκις διαδεχόμενοι εἰς τοῦτο ὁ εἰς τὸν ἄλ-
λον. Ἄλλοι δὲ νέοι, ἰστάμενοι πέριξ τοῦ ἀγῶ-
νος, ἐπεκρότουν, καὶ ἐγένετο πολὺς θόρυβος»,

(κρότος από τὸ κτύπημα τῶν ποδῶν). Ἐχο-
ροῦντο δὲ ἐπίσης καὶ παρὰ γυναικῶν μόνον, ὡς
ἢ ὀπισθεν εἰκῶν παριστῆ.

Ἡ Γυμναστικὴ

Ἐν ἀρχαίῳ πλουδαίῳ ἐπίσης ἐπιτήδευμα
εἶχον τὴν Γυμνοπαιδίαν (εἶδος γυμναστικῶν
τοιούτων χορῶν καὶ ἀσκήσεων μᾶς παρου-
σίασε τελευταίως ἡ Κυρία Fulei διὰ τῶν μα-
θητριῶν τῆς) ἑορτὴν γυνῶν παιδῶν ἀγομένην
ἐν Σπάρτῃ καθ' ἑκαστὸν ἐνιαυτὸν τῷ Πυθαίῳ
Ἀπόλλωνι, τῇ Ἀρτέμιδι καὶ τῇ Λητοί. Τῶν
θεῶν τούτων τὰ ἀγάλματα ἴδροντο ἐν τόπῳ
τῆς ἀγορᾶς χορῶ λεγομένην· περὶ τοῦτον οἱ τῶν
Σπαρτιατῶν παῖδες ἐν ταῖς Γυμνοπαιδείαις ἐξε-
τέλουν χοροὺς τῷ Ἀπόλλωνι (Παυσ. Γ'. 11. 7).

Κατὰ τὰς γυμναστικὰς δὲ ταύτας ἀσκήσεις
ἴδον τὰς φῦλας τοῦ Θαλήτου καὶ τοῦ Ἀλκιμά-
νος καὶ τοὺς παιᾶνας τοῦ Διονυσσοδότου. Ὁ
τοῦ χοροῦ προστάτης ἢ χοροποιὸς ἔφερε στέ-
φανον, θυρεατικὸν λεγόμενον, εἰς ἀνάμνησιν
τῆς ἐν Θυρέα νύκτις τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐν ταῖς
τῆς ἑορτῆς ταύτης φῦλαις ἐπευφημοῦντο οἱ πε-
σόντες ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ Σπαρτιᾶται.

Οἱ παῖδες ἐν τοῖς χοροῖς αὐτῶν ἐκίνουν οὐ-
τως ἐρρυθμῶς τοὺς πόδας, ὥστε ἐνέφαινον
θεώρημά τι τῆς παλαίστρας καὶ τοῦ παγκρα-
τίου, ἐμμοῦντο ἔτι τὰς βαρυντικὰς κινήσεις τῆς
τοῦ Διονύσου λατρείας (Αθ. ΙΔ 631) καὶ ἐν
γένει οἱ ἐν ταῖς γυμνοπαιδείαις χοροὶ συνί-
σταντο ἐν μέρει ἐκ μιμητικῶν παραστάσεων,

ἐπειδὴ ἡ σύστασις τῶν χορῶν καὶ τῶν ψυχαγω-
γῶν ἐν τῇ ἑορτῇ ταύτῃ ἀπεδίδοτο εἰς μουσι-
κοὺς, ὧν ἤρχεν ὁ Θαλήτας (Πλουτ. περὶ
Μουσ. 9). Τελουμένων τῶν γυμνοπαιδιῶν ἡ
Σπάρτη διετέλει ἐν μεγάλῃ εὐθυμίᾳ καὶ εὐφρο-
σίῃ, καὶ πλείστοι δὲ ξένοι παρεγίνοντο διὰ
τοῦτο ἐνταῦθα (Ξενοφ. Ἀπομν. Α. 261,
Πλουτ. Ἀγησιλ. 29, Πολυδ Δ, 14. 104). Λήρη-
κουν δὲ αἱ ἑορταὶ αὗται περὶ τὰς 8 ἡμέρας.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἑλληνικῶν χορῶν
ἀλλὰ καὶ τὰ περιφρονημένα δημοτικὰ μας
ἄσματα δὲν στεροῦνται ἀξίας.

Κατὰ τὴν 9^{ην} καὶ 10^{ην} ἑκατονταετηρίδα
ἀπαντῶμεν ἀποσπάσματα ποιημάτων ἀπαρῶ-
λάκτων πρὸς τὰ σημερινὰ κατὰ τε τὴν γλῶσ-
σαν, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ μέτρον. Ἄννα ἡ Κο-
μνηνὴ ἀναφέρει ἀπὸ τοῦ 1080 ἄσματα τοῦ
λαοῦ ἴδια πρὸς πανηγυρισμὸν διαφόρων πολι-
τικῶν συμβάντων. Γνωστὸν δὲ ὅτι εἶδους τι-
νὸς τραγουδιῶν γλυπαστικῶν ἢ διστίχων ἐποι-
εῖτο χρῆσιν ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως
ἐν τοῖς ἱπποδρομίαις, ὅπως ἐκδηλώσῃ τὴν κατὰ
τῶν αὐτοκρατόρων ἢ στρατηγῶν ἀποδοκιμα-
σίαν αὐτοῦ.

Ὁ δὲ ἐνθερμος θιασότης τοῦ ἑλληνικοῦ
χοροῦ κ. Ζητουνιάτης, ἱατρός, ἔχει ὡραίαν συλ-
λογὴν ἄσματων χοροῦ, ὡς καὶ ὁ ἀποθανὼν Ν.
Παπαλεξανδρῆς¹.

¹ Ἀξιόλογον πραγματεῖαν περὶ Δημοτ. ἄσματων κατέλειπε
ὁ ἀποθανὼν Θ. Ἀραβαντινός.

Ὁ μέγας Gothe ἐπῆρξεν ἑνθερμος θαυμαστικῆς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μας καὶ πολυλάκις ἐξεδήλωσε τὸν πρὸς αὐτὰ θαυμασμόν του, μετέφρασε δέ, ὡς γνωστόν, πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἰς Γερμανικὴν γλῶσσαν, ἅτινα Ἑπειρωτικὰ ᾄσματα ἀποκαλεῖ.

Ὁ Montaigne ἀνωμοιολόγει ὅτι ἡ ἀπλότης καὶ χάρις τῆς δημοτικῆς ποιήσεως καθιστῶσιν αὐτὴν ἐφάμιλλον πρὸς τὰς καλλονὰς τῆς τελειοτέρας τεχνικῆς ποιήσεως.

Ὁ ἀρμοδιώτατος πάσης ποιήσεως κριτὴς Chateaubriand ἀνεκέρυττε τὴν δημώδη ἑλληνικὴν ποίησιν ἀπαράμιλλον διὰ τὴν ἀληθῆ ἐκφρασίαν τῶν αἰσθημάτων τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας.

Ὁ δὲ Μένδελσον δὲν ἐδίστασε νὰ ἀποφανθῆ ὅτι οὐδεμία τεχνικὴ ποίησις ἔχει τοσοῦτον ἰσχυρὰν τὴν ἐσωτερικὴν δύναμιν καὶ τὰ ἀσθηματικά ὅσον ἡ δημοτικὴ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ C. Fauriel («Chants populaires de la Grèce moderne») ἔγραψε τόμους 2 (1824—25). Διὰ τοῦ ἔργου του τούτου παρέσχεν μεγάλην ἐκδόουλευσιν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν· διότι εἰσαγαγὼν τοὺς εὐρωπαϊοὺς εἰς αὐτὸν τὸν ἰδιωτικὸν βίον τοῦ πολυπειθοῦς Ἑλλήνος καὶ παρυσχῶν αὐτοῖς ἀληθῆ τὴν εἰκόνα τῶν τότε προμάχων τῆς πατρίδος συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν συμπαθειῶν τοῦ κόσμου ὑπὲρ ἡμῶν.

Ὁ M. de Marcellus ἐδημοσίευσε τῷ 1851

δύο τόμους περιέχοντας Chants populaires en Grèce.

Ἐπίσης ἔγραψεν ὁ Legrand Recueil de chants populaires grecs. Paris 1873. Ἐπίσης ὁ Schmidt Griechische Märchen, und Volks Lieder καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Μετὰ τὰ ὅσα σὰς ἀνέγνωσα, ἐμελέτησα καὶ εἶδον εἰς τὰ Μουσεία, δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι οἱ διασωθέντες χοροὶ μας εἶνε λείψανα τῶν ἀρχαίων θαυμαστῶν χορῶν μας. Ὅταν δὲ σκεφθῶμεν ποίαν ἀντίληψιν εἶχον οἱ πρόγονοί μας τοῦ ὠραίου καὶ πόσον ἀνεπτυγμένην εἶχον τὴν αἰσθητικὴν, θὰ ἦτο αὐτόχρημα ἔγλημα εἰς δὲν περισώσωμεν τὰς παραδόσεις καὶ τὰ τόσον ὠραῖα ἔθιμα τῶν ἡμετέρων προγόνων. Εὐτυχῶς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διεφύλαξε διὰ μέσου τῶν αἰώνων πολλὰ ἐξ αὐτῶν. Ἄς μὴν τὰ ἀφήσωμεν νὰ χαθῶσιν ἐντελῶς.

Νῦν, ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἀπέκτησε τοιαύτην αἴγλην, ὡς φανῶμεν περισσότερον πατριῶται, περισσότερον Ἑλληνας, καὶ ἄς μὴν μείνῃ ἑλληνικὸς οἶκος, εἰς τὸν ὅποιον νὰ μὴν χορευῶνται καὶ οἱ ἑλληνικοὶ χοροὶ μας καὶ νὰ μὴν ἀκούωνται καὶ τὰ ὠραῖα δημοτικὰ ᾄσματά μας.

ANNA ΚΡΕΣΤΕΝΙΤΟΥ
τὸ γένος Καλλιφρονῆ

Σημ.—Μετὰ τὴν ἐμπρακτον ἀπόδειξιν τῆς ἐπιτυχίας τῶν γενομένων προσπαθειῶν πρὸς ἀναζωογόνησιν τῶν ἐθνικῶν μας χορῶν καὶ ἐν

Κι εφόσον τῆ προποβολῆ τῆς Βασιλείσσης μας ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ ἐν Ἀθήναις ἐνώπιον τῶν Βασιλέων μας καὶ ὀλοκλήρου τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας ἐν κοσμοβρυθεῖ τῷ Σταδίῳ, πεπεισμένη πλέον ὅτι ὁ σκοπὸς ἐξεπληρώθη καὶ ἡ ἐντολή μου ἔληξε, ἔχουσα δὲ συγχρόνως καὶ ἀνάγκην ἀναπαύσεως, παρητήθην τοῦ Λυκείου, ὅπου οἶδεμίαν ἄλλην ἔχω ἀποστολήν. Τὰς ἀγαπητὰς χορευτριάς ἀποχαιρετῶ μετὰ συγκινήσεως διὰ τὰ οἴγη ψυχικῆς χαρᾶς τὰ ὅποια ἠσθιανόμην ὅταν τὰς ἔβλεπα νὰ χορεύουν ὡς ἀληθῶς ἐμπνευσμένα με ψυχὴν Ἑλληνοπούλας. Ὑπῆρχον στιγμαὶ, κατὰ τὰς ὁποίας, ἐνόμιζον ὅτι βλέπω Ταναγραίας κόρας, αἵτινες ἐπάτουν χορδὰς καὶ ἐπέτουν. Δι' ἐμὲ ἡ ἡμέρα αὕτη θὰ παραμείνῃ ἀλησμόνητος. Εὐχομαι δὲ τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν ἐν τῷ προορισμῷ των καὶ εἰς τὰ ἄλλα τμήματα, ἦτοι εἰς μὲν τὸ καλλιτεχνικὸν τὴν ἐπικράτησιν τῶν θαυμασίων ἑλληνικῶν καὶ βυζαντινῶν ἐπίπλων, εἰς δὲ τὸ μουσικὸν τὴν διάδοσιν τῶν ὠραίων ἄσμάτων μας καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀλλαχοῦ. Εἰς τὸ σύνολον δὲ τοῦ Λυκείου εὐχομαι ἵνα ἡ (εἰς φυσικὸν μέγεθος) εἰκὼν τῆς Θεομήτορος¹, τὴν ὁποίαν ἐδώρησα εἰς τὸ Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων νὰ σκέπη καὶ προάγῃ αὐτό.

¹ Ἔργον τοῦ ἐν Μονάχῳ βραβευθέντος καλλιτέχνου καθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνίου κ. Στ. Βικιάτου.